

МЕЃУНАРОДНА МИСИЈА ЗА НАБЉУДУВАЊЕ ИЗБОРИТЕ
поранешна југословенска Република Македонија
Претседателски и локални избори, Прв круг - 22 март 2009 година

ИЗВЕШТАЈ ЗА ПРЕЛИМИНАРНИТЕ НАОДИ И ЗАКЛУЧОЦИ

Скопје, 23 март 2009 – Меѓународната мисија за набљудување на изборите (ММНИ) за претседателските и локалните избори на 22 март 2009 година во поранешна југословенска Република Македонија е заедничка активност на ОБСЕ Канцеларијата за демократски институции и човекови права (ОБСЕ/ОДИХР), ОБСЕ Парламентарното Собрание (ОБСЕ ПС), Парламентарното Собрание на Советот на Европа (ПССЕ), кои ги набљудуваат само претседателските избори, додека пак Конгресот на локални и регионални власти на Советот на Европа (Конгрес) ги набљудува само локалните избори.

Изборниот процес се оценува во однос на усогласеноста со обврските и стандардите за демократски избори на ОБСЕ и Советот на Европа, како и во однос на усогласеноста со националното законодавство. Овој извештај за прелиминарните наоди и заклучоци се дава пред завршувањето на целиот процесот. Финалната оценка на изборите ќе зависи делумно од спроведувањето на останатите фази од изборниот процес, вклучително и табеларното прикажување и објавување на резултатите, постапување по евентуалните приговори и жалби на денот по изборите, и спроведувањето на вториот круг на изборите. ОБСЕ/ОДИХР ќе подготви сеопфатен финален извештај, вклучително и препораки за потенцијални подобрувања, приближно околу два месеци по завршувањето на изборниот процес. Делегацијата на ПССЕ ќе го презентира својот извештај на дел од пленарната сесија на Собранието во април 2009 година. Конгресот ќе го разгледа својот извештај на седницата на својот постојан комитет во јуни 2009 година.

Институциите кои се претставени во ММНИ им се заблагодаруваат на властите и луѓето од поранешна југословенска Република Македонија за нивната соработка, и се подготвени да продолжат да ги поддржуваат нив и граѓанското општество во земјата во спроведувањето на демократските избори.

ПРЕЛИМИНАРНИ ЗАКЛУЧОЦИ

Првиот круг на претседателските и локалните избори во поранешна југословенска Република Македонија на 22 март 2009 година ги исполни повеќето од заложбите на ОБСЕ и Советот на Европа и други меѓународни стандарди за демократски избори, како повеќето барања од националното законодавство, иако одредени предизвици остануваа неразрешени. Изборните беа добро спроведени без инциденти на насилство, од типот на оние кои фрлија дамка на парламентарните избори од 2008 година. Денот на изборите беше мирен изборниот процес, општо земено, беше добро спроведен, иако процесот на борење на гласовите беше оценет помалку позитивно.

Властите и лидерите на политичките партии направија концентрирани напори да осигурат дека изборите се случуваат во мирна атмосфера. Вклучените страни повеќе пати јавно ја искажаа својата заложба за мирни и демократски избори. Реториката во текот на кампањата во повеќето примери беше мирна и одмерена, а партиите и кандидатите бараа да се намали политичката тензија преку договори за кодекс на однесување, средби помеѓу лидерите на политичките партии и кандидатите, и, општо земено, одговорно однесување.

*

Единствена официјална верзија на овој документ е англиската верзија

Атмосферата на недоверба која беше забележана на претходните избори беше задржана до одреден степен, што можеше да се види од бројните загрижувачки наводни обвинувања за вршење притисоци во врска со изборите или за заплашување на граѓаните, особено на државните службеници, насекаде низ земјата во текот на предизборниот период. При крајот на кампањата, властите се заложиле за разрешување на овој проблем, но на начин кој целосно не го разреши недистигот на доверба.

На изборите им претходеше кратка, но енергична и особено видлива кампања, со бројни јавни митинзи и многубројни кандидати и политички партии, кои на гласачите им понудија можност да направат вистински избор. Политичарите и политичките партии главно ја водеа кампањата (честопати исклучиво) помеѓу своите етнички групи, одразувајќи ја етничката поделеност во земјата. На политичките митинзи жените честопати беа во мал број, и тие имаат мал број на позиции за носење одлуки во политичките партии.

Изборите нашироко беа прифатени како клучна можност за напредување на поранешна југословенска Република Македонија кон евро-атланските интеграции, цел која е споделена од страна на сите поголеми политички партии.

Дополнителни позитивни аспекти на изборниот процес вклучуваа:

- Државната изборна комисија (ДИК) работеше непристрасно и транспарентно, покрај недоволниот квалификуван кадар и уживаше високо ниво на доверба кај повеќето кандидати и политички партии, како и комисиите на пониско ниво кои, општо земено, работеа добро во предизборниот период;
- Генерално почитување на човековите права, вклучително и слободата на изразување и слободата на здружување во текот на кампањата;
- Независното регулаторно тело за медиумите, Советот за радиодифузија, работеше професионално и ефективно согласно на националните закони ;
- Голем број на национални радиодифузни и печатени медиуми, кои обезбедија опсежни и различни – не секогаш балансирани - информации за гласачите, вклучително и три телевизиски дебати помеѓу сите претседателски кандидати, со што им се овозможија на избирачите да направат информиран избор;
- Услов според кој треба да има најмалку едно лице од секој пол на секое трето лице на листите на кандидатите на политичките партии;
- Голем број на домашни набљудувачи на изборите и претставници на политичките партии и кандидати.

Прашањата кои претставуваа загриженост вклучуваа:

- Сомнежи околу прецизноста на гласачките списоци, особено во однос на големиот број на граѓани кои живеат во странство, а чии имиња не се обележани како такви на списоците;
- Бавното законско постапување против лицата кои се обвинети за изборни прекршоци во 2008 година, може да ги попречи напорите да се разреши состојбата со неказнетоста која беше забележана на претходните избори;
- Недостиг на детална изборна регулатива за да се осигураат јасни и доследни практики и за да се надомести за нејасностите на некои од одредбите во Изборниот законик, и покрај тоа што тој неодамна беше ревидиран;

- Отсуство на крајни рокови за некои типови на судски одлуки за случаи поврзани со изборите, со што се поткопува спроведувањето на изборните правила и им се одзема правото на учесниците во изборите да добијат ефективен правен лек за приговорите;
- Недостиг на соодветен надзор над одредбите за финансирањена кампањите од законот и празнини во законот со кои се намалуваат ограничувањата за донации за кампањите.

Денот на изборите, севкупно, беше мирен и спокеон бе насилства или поголеми инциденти. ДИК проценува дека излезноста изнесувала 58 проценти. Севкупно, набљудувачите на ММНИ позитивно го оценија изборниот процес во 95 проценти од гласачките места кои ги посетија, со одредени регионални варијации. Меѓутоа, набљудувачите на ММНИ забележаа бројни процедурални неправилности. Како проблем беше забележано семејно гласање, како и на претходните избори. Се извести за ограничен број на случаи на сериозно насилство, вклучително три случаи на полнење на гласачките кутии. Броењето на гласовите беше оценето помалку позитивно со многу значајни процедурални грешки и неколку сериозни прекршувања. Процесот на табеларно претставување во повеќето ОИКи беше изведен на уреден и транспарентен начин, но кај неколку ОИКи процесот е оценет како дезорганизиран, а кај една ОИК имаше манипулирање со бројките.

ПРЕЛИМИНАРНИ НАОДИ

Основни информации

Поранешна југословенска Република Македонија е парламентарна република, каде законодавната надлежност е дадена на парламентот кој брои 120 членови, а извршната моќ ја има владата, предводена од премиерот. Надлежностите на претседателот вклучуваат-врховен командант на вооружените сили и претседател на Советот за безбедност, го определува мандатарот за состав на владата и го поднесува до парламентот за гласање, назначува амбасадори, предлага судии и ги потпишува указите за законите. Сегашниот претседателот Бранко Црвенковски од Социјалдемократскиот Сојуз на Македонија (СДСМ), кој имаше еден мандат, одлучи да не се кандидира за повторен избор.

Претседателските и општинските избори беа распишани на 10 јануари 2009 година. Тие се одржуваат по помалку од една година од парламентарните избори на 1 јуни 2008 година, за кои ОБСЕ/ОДИХР во својот финален извештај заклучи “во целина [...] не ги исполнија клучните обврски од ОБСЕ”, особено заради насилствата и неправилностите. По овие избори, изборната коалиција предводена од Македонската внатрешна револуционерна организација – Демократска партија за македонско национално единство (ВМРО-ДПМНЕ) формираше владина коалиција со Демократската унија за интеграција (ДУИ) на етничките Албанци и Партијата за европската иднина (ПЕИ); коалицијата има мнозинство од 82 пратенички места во парламентот.

Изборен систем и правна рамка

Правната рамка за претседателските и локалните избори е консолидирана во сеопфатниот Изборен законик, кој е усвоен во 2006 година. Во октомври 2008 година, парламентот усвои одреден број на амандмани на законикот, а некои од нив се однесуваа на препораките дадени од страна на ОБСЕ/ОДИХР и Венецијанската комисија на Советот на Европа. Меѓутоа, сите прашања опфатени со препораки не беа спроведени. На пример, регулативата за финансирање на кампањата беше подобрена, но сеуште има недостиг од ефективни механизми за спроведување и ревизија, како и ограничувања за донациите во стоки и услуги. Општо земено, Изборниот законик сеуште содржи одредби кои се непрецизни и недетални, со што се остава простор за спротивни толкувања или недоследни постапки, особено во отсуство на јасна и детална регулатива.

Претседателот се избира непосредно за период од пет години и исто лице може да биде избрано најмногу два пати. За да биде избран во првиот круг на избори, кандидатот мора да добие мнозинство гласови од апсолутното мнозинство на вкупниот број на регистрирани избирачи. Заради оваа одредба неверојатно е кандидатот да може да биде избран во првиот круг. Ако ниеден кандидат не го исполнува овој услов, двата водечки кандидати одат во вториот круг на гласање во рок од 14 дена. Кандидатот кој ќе ги добие најголемиот број на гласови во вториот круг е избран, под услов да има излезност од најмалку 40 проценти од регистрираните избирачи. Во спротивно, целиот изборен процес треба да се повтори.

Локалните избори се одржаа во 84 општини и во градот Скопје. Општинските советници се избираат со пропорционален систем со затворени листи, без услов за излезност. Кандидатот за градоначалник се избира во првиот круг доколку тој/таа освои повеќе од 50 проценти од гласовите, под услов најмалку една третина од регистрираните избирачи во таа општина да излегле на гласање. Доколку нема победник во првиот круг, вториот круг се одржува во рок

од две седмици помеѓу двајцата кандидати кои ги добиле најголемиот број на гласови. Победник е кандидатот кој ќе ги добие мнозинството гласови, независно од излезноста.

Изборна администрација

Претседателските и локалните избори во 2009 година беа спроведени од страна на тристолбна изборна администрација составена од Државната изборна Комисија (ДИК), 84 Општински изборни комисии (ОИК), Изборната комисија на град Скопје, и 2,976 Изборни одбори (ИО). Во својот постоечки состав, ДИК беше назначена од страна на Парламентот на 4 декември 2008 година, само нешто повеќе од еден месец пред распишувањето на изборите. Согласно на новите амандмани на Изборниот законик, претседателот и двајца членови на ДИК ги предлага опозицијата, а заменикот и тројца други членови се предлагаат од владеачките партии.

Членовите на ОИК и повеќето членови на ИО и заменици беа избрани компјутерски по пат на случаен избор од државните службеници во општинската и јавната администрација. За разлика од последните избори, составот на ИО беше заменет со мешовит професионален-политички модел, така што еден член (и заменик) од секој ИО беше предложен од политичките партии во опозиција и еден член (и заменик) предложен од владеачките партии. Се чини дека со ова беше зголемена довербата на најголемите политички партии во изборната администрација и, исто така, се олеснија потешкотиите околу ангажирањето на голем број на членови на ИО (вкупно околу 30,000, вклучувајќи ги замениците) само од администрацијата.

Севкупно, подготовките за изборите се одвиваа непречено и беа завршени во рамките на законските рокови, иако ДИК беше попречена во својата работа заради недостигот од доволен број на квалификуван кадар – прашање кое беше истакнато и во претходните извештаи на ОБСЕ/ОДИХР и на Венецијанската комисија на Советот на Европа. ДИК работеше транспарентно и со дух на постигнување на консензус. Довербата ја имаше кај повеќето кандидати и политички партии.

ДИК усвои Прирачник за едукација на изборните тела. Меѓутоа, во Прирачникот не се утврдени изборните постапки со практични детали, и не се вклучени детални инструкции за утврдување на резултатите и постапки за нивно табеларно прикажување на ниво на ОИК. Исто така, ДИК организираше задолжителна обука за ОИКи и ИОи, меѓутоа тие беа одржани со задоцнување во однос на првичниот распоред.

Пред денот на изборите, ДИК започна една ограничена едукативна програма за избирачите, вклучувајќи три ТВ и три радио спотови, чија цел беше да се мотивираат избирачите да учествуваат, се објаснуваше процесот на гласање, и се даваа предупредувања против насилства на изборите.

Регистрирање на избирачите

Министерството за правда е одговорно за одржување и ажурирање на гласачките списоци. Гласачките списоци беа ставени на увид на јавноста од 20 јануари до 3 февруари 2009 година. Вкупно 195,323 граѓани ги проверија своите податоци и беа направени 1,525 измени. Гласачките списоци беа затворени на 18 февруари, со вкупен број на 1,792,082 регистрирани

избирачи од број на население проценет на 2.04 милиони¹. Два идентични изводи од избирачкиот список беа подготвени за секое гласачко место, еден за претседателските избори и еден за локалните избори.

73,000 граѓани кои се регистрирани дека живеат во странство се вклучени во гласачките списоци, означени со звездичка. Меѓутоа, повеќе соговорници на Набљудувачката мисија за изборите на ОБСЕ/ОДИХР се изјаснија дека тие сметаат дека реалниот број на граѓани кои живеат во странство е неколку пати поголем. Повторените препораки на ОБСЕ/ОДИХР и Венецијанската комисија на Советот на Европа дека треба да се направи детална ревизија на гласачките списоци останува да бидат спроведени.

Регистрирање на кандидатите

Седум кандидатури за претседател беа поднесени и прифатени од страна на ДИК. За локалните избори, ОИКи и Изборната комисија на Градот Скопје примија вкупно 374 кандидатури за градоначалници и 703 списоци на кандидати за општински советници; од кои, 364 и 702 беа прифатени. Процесот за собирање на потписи за поддршка на кандидатите е доста рестриктивен и тежок, бидејќи граѓаните можат да се потпишат само за еден кандидат за едни избори а тоа треба да го направат тоа во подрачните единици на Министерството за правда. Неколку кандидати или потенцијални кандидати се пожалија дека системот ги обесправува кандидатите од опозицијата, делумно, бидејќи граѓаните наводно беа исплашени да ја посетат владината канцеларија за да ја регистрираат својата поддршка за кандидат од опозицијата. Меѓутоа, во пракса, тоа не го спречи регистрирањето на долги и различни листи на претседателски и општински кандидати.

Атмосфера на кампањата

Седум кандидати се натпреваруваа на претседателските избори: Имер Селмани (Нова Демократија), Мируше Хоџа (Демократска партија на Албанците), Нано Ружин (Либерална демократска партија), Ѓорѓе Иванов (Внатрешна македонска револуционерна организација-Демократска партија за македонско национално единство), Љубе Бошкоски (независен кандидат), Агрон Буџаку (Демократска унија за интеграција) и Љумобир Фрчкоски (Социјалдемократски сојуз на Македонија). Само двајца од шесте кандидати поддржани од политичките партии се активни членови на партиите кои ги предлагаат.

Периодот на официјалната кампања траеше само 19 дена, од 2-20 март. Законските одредби за тоа кои активности се дозволени пред почетокот на официјалната кампања се нејасни. ОБСЕ/ОДИХР/НМИ забележа одреден број на примери за предвремена кампања, но за тоа немаше формални приговори, и властите не преземаа активности за случаите на предвремена кампања, кои се случија пред отворањето на МНИ на 13 февруари.

Во текот на периодот на официјалната кампања, политичките партии и кандидати беа вклучени во енергична програма на митинзите. ОБСЕ/ОДИХР/НМИ набљудуваше преку 100 митинзи на кои лидерите на политичките партии, претседателските кандидати и кандидатите за градоначалници и општински совети честопати се појавуваа заедно. Неколку случаи на судир околу распоредите за митинзите беа мирно разрешени. Митинзите се одржуваа без нарушувања и, општо земено, беа добро посетени иако претежно од мажи.

¹ Податоците од пописот од 2002 година и понатамошните пресметки се достапни на;
www.stat.gov.mk/english/glavna_eng.asp?br=18

Кампањата беше особено видлива насекаде низ целата земја, вклучително и опсежна употреба на комерцијални билборди и постери. Активисти на некои политички партии беа вклучени во отстранување на постерите на нивните противници, што доведе до неколку незначителни инциденти.

Мирниот и демократски изборен процес беше нашироко прифатен како клучен индикатор за напредокот на земјата кон евро-атланските интеграции, цел која беше поддржана од сите големи политички партии и тоа беше особено прикажано во нивните национални кампањи. Во текот на изборниот процес, кандидатите и политичките партии повеќе пати ја искажуваа својата обврзаност за одржување на демократски избори, и се заложиле да се избегнуваат инциденти на насилство од типот на оние кои негативно влијаеја на изборите од 2008 година. Беа потпишани националниот и локалниот кодекс на однесување во еден случај беа придружени со обемна кампања за фер и демократски избори. Меѓутоа, добриот изборен процес честопати се чинеше дека се изедначува само со атмосфера без насилство со многу помала фокусираност на други суштински елементи за демократскиот изборен процес.

Повеќето учесници во претседателските и локалните избори правеа лесно забележлив напор да се служат со пристојна и одмерена реторика во кампањата и промовирање на мирна атмосфера за изборите, иако имаше некои примери за неумереност, вклучително и употреба на националистички или етнички поделен јазик. Во текот на предизборниот период беа одржани неколку средби на лидерите на главните политички партии со цел да се промовира пристап кон мирни избори и соработка. Во напорите да се промовира пристојна атмосфера за кампања, претседателските кандидати преземаа иницијативи да ги соберат противниците на заеднички средби. Овие средби придонесоа кон, општо земено, мирна атмосфера пред и во текот на денот на изборите. Иако некои од кандидатите ги надминаа етничките линии, повеќето политички партии и кандидати ја спроведоа кампањата претежно – и во повеќето случаи исклучиво – во своите етнички заедници, одразувајќи етничка поделеност.

ОБСЕ/ОДИХР МНИ набљудуваше тензии во некои области, на пример во Гостивар, Дебар, Пласница, Струмица и во општината Шуто Оризари во Скопје, каде кандидатите искажуваа силни обвиненија едни против други. Неколку инциденти, главно помали, беа пријавени во МНИ, кои вклучуваа примери на направени мали штети на партиските штабови, случаи на тепачки помеѓу политички активисти, и закани против партиски активисти, особено во регионот на Гостивар. Министерството за внатрешни работи (МВР) поднесе неколку прекршочни пријави како реакција на ваквите инциденти.

Во текот на предизборниот период, ОБСЕ/ОДИХР/МНИ доби бројни, вознемирувачки наводни тврдења од целата земја за вршење притисок или заплашување на граѓаните во врска со изборите. МНИ ги истражи некои од овие наводни тврдења и откри дека некои од нив се веродостојни. Соговорниците тврдеа дека службениците од јавниот сектор, кои според кажувањата се предмет на политички мотивирани вработувања, беа особено изложени на притисок да ги поддржат партиите кои имаат контрола на национално и локално ниво. Исто така, имаше наводни тврдења за вршење на притисок на пензионери, како и извештаи за сопственици на бизниси кои вршат притисок на своите вработени или тие самите се под притисок преку закани за даночни контроли. Советот за радиодифузија ја информираше Мисијата за набљудување на изборите дека бил извршен притисок од страна на владата за измена на наодите на Советот, и дека било одбиено да се направи тоа.

Последните денови пред одржувањето на изборите, премиерот даде изјава во јавноста и ги известиле органите на власта дека таквите активности нема да се толерираат. Покрај тоа, ваквите наводни тврдења беа многу распространети, и се чинеше дека поголемиот дел од

населението верува во таквите наводни тврдења. Тоа укажуваше на атмосфера на недоверба која произлегуваше од тензиите и заплашувањата кои беа забележани на претходните избори, а тие беа присутни во одредена мерка и на овие избори. Владината реакција беше недоволна за да ја исполни својата обврска да спроведе избори без заплашување и страв од одмазда.

Пред распишувањето на изборите, Владата започна опсежни и особено видливи јавни кампањи за поддршка на нејзините политики и програми. Иако кампањите беа прекинати со распишувањето на изборите, партиите од опозицијата и претставници на медиумите тврдеа дека кампањите беа толку многу распространети и сеприсутни, така што тие имаат продолжен ефект на кампањата, и дека поголемиот дел од медиумите станале зависни од приходите од рекламирањето на владата.

Државната комисија за спречување на корупцијата активно ги потсетуваше владините и локалните тела да се воздржуваат од нови инвестиции или склучување на договори, нови вработувања, или употреба на јавни финансиски средства и вонредни исплати во текот на изборниот период, што е пропишано со Законот за спречување на корупцијата. Комисијата го извести Јавното обвинителство за два случаи на наводно купување на гласови и презема активности да го разгледа приговорот поднесен од страна на Нова социјалдемократска партија (НСДП), со кој се тврди дека има злоупотреба на ресурси од страна на владата.

МВР подготви општ план за распоредување на полицијата на денот на изборите, обезбеди обука за сите полициски службеници распоредени на изборите и воведо некои нови постапки, вклучително и тоа дека сите полициски службеници мора да носат легитимации на денот на изборите.

Судското гонење и судските случаи против лица кои се обвинети за прекршоци во врска со изборите од 2008 година продолжува во текот на предизборниот период. Меѓутоа, бавното темпо на судските постапки може да ги попречи напорите за разрешување на атмосферата на неказниност која беше забележана на претходните избори.² Лидерите на две опозициски партии ја информираа ОБСЕ/ОДИХР/МНИ дека тие веруваат дека со случаите се постапува различно во зависност од политичката определеност на обвинетиот. Ваквото обвинување беше поддржано од други, вклучително и од групи од граѓанското општество, но беше одрекувано од страна на владата. Исто така, соговорниците укажаа дека една од најголемите пречки во постапувањето во некои од овие случаи е тоа што сведоците се плашат да сведочат или да ги потврдат своите претходни сведочења.

Учество на жени

Мируше Хоџа е единствениот кандидат жена за претседателските избори, и е првата жена во земјата која се кандидира за претседател. Само 14 жени се кандидираат за градоначалнички места во 11 општини (3.8 проценти од 364 кандидати). Членот 64 од Изборниот законик, со кој се пропишува дека секое трето место за листите на кандидати за општински совети и на парламентарните избори мора да биде со лице од “помалку застапуваниот пол”, беше соодветно спроведен; во некои случаи, жените претставуваа повеќе од потребниот минимум на број на кандидати.

²

Вкупниот број на поединци кои беа обвинети за такви прекршоци е 32 од преку 200 поединци кои беа првично обвинети. Судски процеси се очекуваат за уште 76 обвинети, а 14 обвиненија беа одбиени.

Иако со членот 64 се овозможи зголемено учество на жените во политиката, тие остануваат да бидат помалку застапени на лидерските позиции во политичките партии и во владата. Жените не учествуваат толку активно во политиката како мажите, како што може да се забележи и со значително малиот број на жени кои присуствуваат на политичките митинзи. Општо земено, се чини дека политичките партии не прават посебни напори за да ги привлечат гласовите на жените. Во моментот, триесет и осум жени се членки на парламентот (32.7 проценти), три се градоначалнички (3.5 проценти) и 309 се членки на општинските совети (21.7 проценти).

Постои законски услов според кој сите изборни раководни тела мора да вклучуваат најмалку 30 проценти од секој пол. Оваа одредба се почитува на ниво на ОИК и ДИК ја информираше ОБСЕ/ОДИХР/МНИ дека овој услов е исполнет на ниво на ИО. На денот на изборите, набљудувачите на ММНИ известија дека на гласачките места кои беа посетени, жените беа застапени со 46 проценти од членството на ИО и беа претседатели на ИОи за 44 проценти.

Покрај кампањите на бројни меѓународни и државни организации, вклучително и ДИК, со цел да се зголеми учеството на жената и да се спречи семејното и гласање преку застапник, таквите појави беа забележани од страна на набљудувачите на ММНИ како што беше случај и со претходните избори.

Учество на националните малцинства

33 кандидати за градоначалници ги претставуваат другите заедници освен заедниците на етничките Македонци или на етничките Албанци. Две третини од нив припаѓаат на партии кои ги претставуваат нивните етнички групи. Општо земено, политичкото влијание на етничките заедници е зголемено со тековниот процес на децентрализација и со зголемувањето на надлежностите на општините. Законскиот услов за “адекватна и правична” застапеност на етничките заедници во изборната администрација беше исполнет. Во пракса, спроведувањето на законските одредби не функционираше во прилог на помалите етнички заедници.

На национално ниво, поголем број на политички партии кои ги претставуваат малите етнички заедници се во коалиција со владеачката ВМРО-ДПМНЕ и го подржаа кандидатот на коалицијата за претседател. На општинско ниво, се појави сложена мрежа од коалиции и размени базирани на компромис, така што партиите на етничките заедници склучија предизборни договори претежно со ВМРО-ДПМНЕ или со нејзиниот етнички албански коалиционен партнер ДУИ. Во голем степен, таа поддршка беше поврзана со дадени ветувања за некои локални проблеми. Имаше упорни известувања за заплашување и обиди за купување на гласови од членовите на заедници на кои им се лишува правото на глас, особено во Ромската заедница. Ромските организации продолжија да се справуваат со овој проблем преку локалните кампањи за подигнување на свеста.

Медиуми

Разновидниот медиумски простор, е составен од 150 ТВ и радио станици и повеќе печатени медиуми, кои се конкурентни на ограничениот рекламен пазар. На пазарот доминираат национални приватни ТВ канали, и телевизијата претставува клучен медиум и извор за политичко информирање.

Изборниот законик и Законот за радиодифузна дејност се основната законска рамка за спроведување на кампањата на медиумите. Советот за радиодифузија (СР), телото за надзор на медиумите, функционираше независно и работеше на професионален и ефективен начин. Советот за радиодифузија усвои регулатива за официјалниот период на кампањата, според која радиодифузните медиуми треба да обезбедат еднаква медиумска покриеност на сите претседателски кандидати, а медиумската покриеност на кандидатите во локалните избори од страна на националните медиуми треба да биде пропорционална на бројот на кандидати за градоначалници и листи за советници од секоја политичка партија. Иако целта на оваа регулатива е да се спроведе избалансирана покриеност на кампањата, на некој начин тоа се коси со идејата за слободно уредништво. Според насоките на Советот за радиодифузија за периодот пред кампањата, медиумите можат да претставуваат активности поврзани со изборите само во рамки на вестите, и треба да се воздржуваат од емитување на содржини поврзани со изборите, како што се интервјуа со потенцијални кандидати и политички лидери.

Радиодифузните медиуми генерално ги почитуваа насоките за предизборниот период, особено откако Советот за радиодифузија даде предупредувања и започна постапки против радиодифузерите. Во текот на периодот на официјалната кампања, Советот за радиодифузија даде одреден број на предупредувања, со кои ги потсетуваше медиумите дека треба да ги почитуваат законските услови, и отпочна законска постапка против четири радиодифузера. СР исто така започна судска постапка против три радиодифузери за прекршување на преизборниот молк. Иако активностите на СР беа остро критикувани од страна на некои медиуми, произлезе дека одлуките беа оправдани и добро основани согласно на националниот закон. Свкупно, СР ги спроведе своите насоки и регулатива на непристрасен и совесен начин.

Од 16 февруари, ОБСЕ/ОДИХР/МНИ спроведе квантитативна и квалитативна анализа на емитувањето во ударните термини на два јавни ТВ канала, МТВ-1 и МТВ-2, и на четири национални приватни ТВ канали – А1, Алсат-М, Канал 5 и Сител, како и за програмите за вечерни вести на ТВ Алфа. Исто така, мониторинг се вршеше на содржината на пет дневни весници, *Дневник*, *Коха*, *Лајм*, *Нова Македонија* и *Време*. Покрај тоа, МНИ спроведе и краткорочен мониторинг на одреден број на локални и регионални ТВ канали, за да се оцени нивната медиумска покриеност на кампањата.

Во целина, радиодифузните и печатените медиуми на избирачите им обезбедија разновидни политички ставови, и притоа им овозможија да направат информиран избор. Трите телевизиски и двете радио дебати помеѓу сите претседателски кандидати, како и понатамошните дебати помеѓу некои од претседателските кандидати, им овозможија на избирачите да направат споредба помеѓу кандидатите.

Јавниот сервис на секој од претседателските кандидати им обезбеди 70 минутно бесплатно емитување, и сите кандидати за градоначалници имаа можност да искористат бесплатно емитување од 3 минути. Покрај тоа, јавниот сервис емитуваше изборни програми кои беа наменети за кандидатите за градоначалници на Градот Скопје и кандидатите за градоначалници кои се кандидираат во претежно етнички албански општини. Меѓутоа, двата МТВ канали често емитуваа вести за владини проекти и иницијативи на кои се прикажува поддршка за владата. Од целото медиумско покривање на политичките актери и изборни кандидати во вестите на јавните ТВ канали, околу една третина беа посветени на Владата. Иако МТВ-1 обезбеди опсежно медиумско покривање на кампањата, не успеа да обезбеди еднакво медиумско покривање на сите претседателски кандидати во своите информативни програми. Меѓутоа, до одреден степен, тоа резултираше од различните нивоа на активности

во кампањата на политичките партии и кандидатите. МТВ-2 имаше побалансирана опфатеност на сите претседателски кандидати во своите информативни програми, иако не еднаква.

Од приватните ТВ канали, Алсат-М обезбеди опсежно медиумско покривање на претседателските и локалните избори. Канал 5 и Алсат-М имаа избалансирана медиумска покриеност во однос на времето и тонот. ТВ А1 им даде прилично еднакво време на сите претседателски кандидати. Приватните ТВ канали Сител и Алфа поопсежно ги покриваа претседателските кандидати на ВМРО-ДПМНЕ и СДСМ отколку другите кандидати. ТВ Сител исто така опсежно емитуваше претставување на владини активности, со што се зајакнуваше предноста на власта.

Локалните и регионалните ТВ станици примарно покриваа информации за изборите во своите програми за вести. Одреден број на локални ТВ канали емитуваа специјални изборни програми, а неколку од нив исто така организираа дебати. Во Гостивар, емитувањето на ТВ дебатата помеѓу кандидатите за градоначалник беше накратко прекината, поради што кандидатите од опозицијата дадоа приговор.

Весниците, на кои беше спроведен мониторинг, обезбедија разновидност од ставови. Во целина, тонот кој преовладуваше во опфатеноста на политичките чинители во весниците беше покритичен отколку во радиодифузните медиуми. *Дневник*, *Време* и *Нова Македонија* го фокусираа своето покривање на претседателските кандидати кои се сметаат дека имаат водство. Дневните весници на албански јазик *Кoxa* и *Лајм* имаа поголема покриеност на албанските етнички партии, и покрај тоа што нивното прикажување на политичките актери се разликуваше, двата дневни весници посветија, речиси половина од нивната медиумска покриеност на претседателските кандидати, само на кандидатот на Нова Демократија, а неговото претставување, општо земено, беше позитивно.

Само неколку кандидати значително се служеа со платени политички реклами, а кампањата на ВМРО-ДПМНЕ беше најдоминантна во сите медиуми на кои беше спроведен мониторинг.

Приговори и жалби

ДИК ги разрешува приговорите од кандидатите и избирачите во однос на изборните постапки, вклучително гласањето, броењето и табеларното прикажување. ДИК усвои упатства во однос на тоа како ќе се разрешуваат доставените приговори. Меѓутоа, некои од процедуралните аспекти за поднесување на такви преговори не се целосно разработени и остануваат нејасни. Судски процес против одлуките на ДИК може да се отпочне пред Управиот суд. Приговорите од кандидатите и партиите во однос на нивните права во текот на периодот на официјалната кампања мора да бидат поднесени до првостепените судови, а нивните одлуки може да се обжалат пред Апелациониот суд.

ДИК и Советот за радиодифузија отпочнаа неколку прекршочни постапки за водење на кампања вон официјалниот период за кампања (прекршување на Член 74.1 од Изборниот законик). Меѓутоа, некои судски сослушувања беа одложени за периодот по завршувањето на изборите. Таквите одложувања на судското постапување за изборни случаи кои се временски сензитивни го поткопуваат спроведувањето на изборните правила и на правото на ефективен правен лек за учесниците во изборите. Голем број на кандидати и други лица ја информираа ОБСЕ/ОДИХР/МНИ дека тие немаат доверба во судовите во однос на нивното независно постапување за разрешување на приговорите.

Судски постапки не беа отпочнати во однос на регистрирањето на претседателските кандидати. Управиот суд, во рамките за законските рокови, донесе 12 одлуки во судски постапки кои се однесуваа на регистрацијата на кандидати за локалните избори. Судот поддржа четири судски процеси – со што повторно им беше овозможено кандидирање на кандидатите кои беа исклучени од страна на ОИКи – и одби шест случаи, додека пак два случаи беа повлечени од страна на подносителите на жалбите. Пет од шесте одбиени судски процеси беа прекинати на процедурална основа, што укажува на тоа дека некои кандидати не беа потполно запознаени со сите процедурални барања.

Покрај неколкуте обуки кои беа организирани за судиите од првостепениот суд во врска со спроведувањето на постапка за заштита на правата на кандидатите, што е пропишано во членот 73 од Изборниот законик, неколку судови ја информираа ОБСЕ/ОДИХР/МНИ дека таквата заштита не е во нивна надлежност.

Домашни набљудувачи

Со Изборниот законик се обезбедува набљудување на изборите од домашни и меѓународни набљудувачи. Единаесет групи на домашни непартиски набљудувачи беа акредитирани од ДИК со вкупен број од 6,981 набљудувачи. Најголемата група на набљудувачи беше МОСТ, која акредитираше 4,520 набљудувачи. МОСТ, исто така, спроведе и вежба за паралелно табеларно прикажување на гласовите за претседателските избори и за изборите за градоначалник и советници во Градот Скопје. Даја, ромската организација на жени, акредитираше 212 набљудувачи во целата земја, кои се фокусирани на општините каде има значителен број на ромско население. Домашните набљудувачи беа застапени со 77 проценти на гласачките места кои беа посетени од набљудувачите на ММНИ. Покрај тоа, политичките партии и кандидати распоредија овластени претставници на денот на изборите, кои беа присутни со 96 проценти на избирачките места кои беа посетени од набљудувачите на ММНИ на денот на изборите.

Денот на изборите

Севкупно, денот на изборите беше мирен и спокоен без инциденти од типот на оние кои фрлија дамка на изборите од 2008 година. Беа забележани само ограничен број на случаи на сериозни изборни нерегуларности. Заради лошите временски услови, 134 гласачки места не можеа да се отворат што влијаеше на 12,566 избирачи. Прелиминарните бројки објавени од страна на ДИК ја поставија бројката за излезност на 59 проценти. ДИК почна со објавувањето на прелиминарните резултати во изборната ник и ги постираше на нејзината веб страница, но не според гласачко место како што претходно имаше посочено дека ќе прави.

Набљудувачите на ММНИ позитивно го оценија почетокот на гласањето на 21 март; главниот проблем за кој беше извесено беше честото отсуство на тајност за оние избирачи кои се врзани за своите домови. Најголемиот дел од набљудувачите на ММНИ, исто така, го оценија отворањето на гласачките места со, општо земено, позитивна оценка. Беа забележани пробелми особено во однос на соодветното запечатување на гласачките кутии, делумно затоа што некои од печатите се чини дека не функционираа соодветно, и а истот важи и за евидентирањето на сериоскиот број на печатите.

Набљудувачите на ММНИ го оценија севкупниот изборен процес како добар или многу добар во 95 проценти од гласачките места кои ги посетија и го опишаа како, севкупно

земенио, добро организиран, мирен и уреден. Меѓутоа, оценката се разликува за општините со преобладајќи етнички Албанци (8 проценти негативна) и за остатокот од земјата (3 проценти негативна). Не беа известени никакви случаи на насилство или големи инциденти, а тензии беа забележани само на неколку места. Изведбата на ИОи во текот на гласањето позитивно е оценета во 91 процент од гласачките места кои беа посетени, а нивното разбирање на процедурите позитивно беше оценето во 92 проценти. Во некои случаи, присуството на повеќе од еден претставник на една партија можно е да ја отклони атмосферата во гласачките места. Беше забележано присуство на полицијата надвор во 66 проценти од гласачките места кои беа посетени, и беа оценети, општо земено, како добро организирани и дискретни.

И покрај севкупната позитивна оценка, набљудувачите на ММНИ забележаа одреден број на процедурални неправилности во текот на избирачкиот процес. Како проблем беше забележано семејното гласање, особено во општините со преобладајќи етнички Албанци, како што беше случај и на минатите избори. Другите проблеми кои беа забележани вклучуваа: гласање со застапник (33 проценти), исто лица да им “помага“ на бројни гласачи (41 случај), обиди за влијание врз избирачите (46 случаи), застрашување на изборните службеници и избирачите (осум случаи), низа на навидум индетични потписи на гласачките списоци (19 случаи) и повеќекратно гласање (седум случаи). Во 5 проценти од посетените гласачки места гласачките кутии не беа соодветно запечатени. Набљудувачите на ММНИ известија за три случаи на полнење на гласачките кутии во Струмица и во Тетово. Во 10 проценти од посетените гласачки места тајноста на гласањето не беше осигурена, главно заради лошата поставеност, проблеми со просторот или пренатрупаност; има само неколку известувања за лица кои фотографирале обележани гласачки ливчиња. Процедурите за означување со мастило, општо земено, беа запазени. Во 3 проценти од посетените гласачките места беше забележано присуство на неавторизирани лица; во пет случаи тие се вмешуваа во или го насочуваа процесот.

Меѓутоа, броењето гласови беше негативно оценето во 14 проценти од посетените гласачки места. Честопати не беа следени основните процедури, вклучително и осбирањето на бројките. Еден на пет набљудувачи на ММНИ извести за значајни процедурални грешки. Беше известно и за седум случаи на сериозни неправилности, вклучително и еден на намерно фалсификување. Една половина од ИОи каде се изведуваше борењето не постираа примероци од протоколите со резултатите за запознавање на јавноста, како што е пропишано.

Набљудувачите на ММНИ го следеа табеларното претставување на резултатите во 41 од 84 ОИКи и го оценија како позитивно во сите освен во четири ОИКи. Во најголемиот број ОИКи процесот беше спроведен на уреден и транспарентен начин. Честопати само на набљудувачите на ММНИ им беше дозволено да го следат дигитализирањето на податоците, а во неколку ОИКи процесот беше оценет како дезорганизиран. Во Шуто Оризари набљудувачите на ММНИ известија за тоа дека ОИК манипулирала со бројките за да ги усогласи. Во Демир Хисар, од набљудувачите на ММНИ од страна на претседавачот со ОИК беше побарано да го напушатат објектот.

*Оваа изјава е подготвена на македонски и албански јазик.
Меѓутоа, англиската верзија останува да биде единствениот официјален документ.*

ИНФОРМАЦИИ ЗА МИСИЈАТА И БЛАГОДАРНОСТ

ОБСЕ/ОДИХР Мисијата за набљудување на изборите беше отворена во Скопје на 13 февруари со 39 експерти и долгорочни набљудувачи распоредени во Скопје и 11 регионални центри. Парламентарното Собрание на Советот на Европа (ПССЕ) беше во предизборна посета на 26-27 февруари 2009 година. На денот на изборите, 320 краткорочни набљудувачи беа распоредени во рамките на Меѓународната мисија за набљудување на изборите (ММНИ), вклучително и делегација од 18-члена од ОБСЕ Парламентарното Собрание (ОБСЕ ПС), делегација од 14-члена од Парламентарното Собрание на Советот на Европа, и делегација од 13-члена на Конгресот на локални и регионални власти на Советот на Европа заедно со ЕУ Комитетот на регионите. Вкупно, учествуваа набљудувачи од 40 земји членки на ОБСЕ. ММНИ го набљудуваше гласањето во преку 1,045 гласачки места од вкупно 2,976, и бројето на гласовите во 116 гласачки места. ММНИ исто така го набљудуваше и процесот на табеларно прикажување во 41 ОИКи.

Г-ѓа Пиа Кристмас-Мулер (Данска), потпретседател на ОБСЕ Парламентарното Собрание и шеф на делегацијата на ОБСЕ ПС, беше назначена од страна на Претседавачот со ОБСЕ да биде специјален координатор на краткорочната набљудувачка мисија на ОБСЕ. Г-ѓа Мариета де Поубаи-Лундин (Шведска) раководеше со делегацијата на Парламентарното Собрание на Советот на Европа, и Г-ѓа Лудмила Сфирлоага (Романија) раководеше со делегацијата на Конгресот на локални и регионални власти. Г-дин Питер Ајкер (САД) е шеф на ОБСЕ/ОДИХР Набљудувачка мисија на изборите.

ММНИ ја изразува својата благодарност до властите на поранешна југословенска Република Македонија за поканата да ги набљудува изборите, на Државната изборна комисија за нејзината постојана соработка и за обезбедување на документацијата за акредитација, на Министерството за надворешни работи и на другите државни и локални власти за нивната помош и соработка. ММНИ ја изразува својата благодарност на Набљудувачката мисија на ОБСЕ во Скопје и на другите меѓународни организации за нивната соработка и поддршка.

За повеќе информации, контактирајте со:

- Г-дин Питер Ајкер, шеф на ОБСЕ/ОДИХР МНИ, во Скопје (+389-2-320 4777);
- Г-дин Јенс Ешенбахер, ОБСЕ/ОДИХР Портпарол (+48-603-683 122); или Г-дин Дру Хислоп, ОБСЕ/ОДИХР Советник за избори, во Варшава (+48-22-520 0600);
- Г-дин Андреас Бакер, Претседателски советник, Меѓународен секретаријат на ОБСЕ ПС, во Копенхаген (+45 60 10 83 80);
- Шемавон Шабазјан, Парламентарно Собрание на Советот на Европа (+33662265489);
- Жан Филип Бузулс, Конгрес на локални и регионални власти на Советот на Европа (+33672754297).

Адреса на ОБСЕ/ОДИХР МНИ:

ул. Македонија 9-11, 2 спрат
1000 Скопје
Тел: +389-2-320 4777
Факс: +389-2-320 4773
Email: office@odhr.org.mk